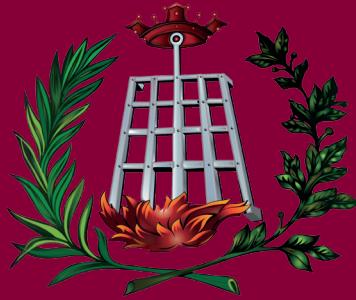

Leħen is-Socjetà Mużikali
San Lawrenz
Belt Vittoriosa A.D. 1883

#ilbandatalbirgu

Welcome to BeBirgu!

BeBirgu

BeBirgu is Birgu's newest place to be!
Situated in the completely renovated
SAN LAWRENZ Band Club at the Victory Square.

BeBirgu welcomes you every day of the year
for drinks and great food
served in a European Brasserie setting
with a nice lounge style open air patio.

BeBirgu, San Lawrenz Band Club
Victory Square, Birgu
Tel: 77220077 | E-mail: Ed@bebirgu.com

Olde City Pub *is the Best*

Restaurant, Take Away & Pizzeria

Prop. Michael Darmanin

99, St Lawrence Street, Vittoriosa

Tel: 21 663 614

Fava Woodworks Co. Ltd.

KW 17B, Corradino Industrial Estate, Paola

Tel: 2182 7650

Manufacturers of all types of Wooden Mouldings

*Showrooms at the Factory and
80, St. Joseph High Road, Hamrun*

SPECIAL PRICES FOR FURNISHED FLATS OWNERS

[N] your events &
weddings caterer

SALES@NERIKU.COM 2166 0505

Socjetà Mužikali San Lawrenz

Belt Vittoriosa

Il-Kelma tal-President

Bjorn Callus

Hekk kif ghaddiet l-ewwel sena mit-terminu tal-kumitat, fil-kažin tagħna tkun għaddejja evalwazzjoni ta' kif marret din is-sena filwaqt li nipprogettaw is-sena li gejja li tkun it-tieni u l-ahhar waħda fit-terminu li bih gie elett il-kumitat. Meta nhares lura, ma nistax ma nkunx sodisfatt bix-xogħol u l-hidma li wettaqna bhala kumitat. Dan ghaliex matul is-sena 2023, fejn ġie mfakkar il-140 Sena Anniversarju mit-twaqqif mill-ġdid tal-banda, sar hafna xogħol minn kull aspett. Napprezzia iż-żejjed ix-xogħol li sar meta nikkunsidra d-diffikultajiet kollha li l-ghaqdiet volontarji jiffaċċaw b'mod ġenerali u b'mod speċifiku dawk li joperaw fil-qasam kulturali, mužikali u tal-festi bhalna.

B'harsa hafifa lejn l-andament tas-Socjetà fis-sena li ghaddiet, naraw li mil-lat ta' proġetti u infrastruttura ġewwa l-kažin, ġiet inawġurata mill-ġdid is-Sala tal-Presidenti, issa s-Sala Lawrence V. Farrugia, b'dehra differenti, mill-isbah, b'zokklatura tal-irham, pittura fis-saqaf, u wallpaper tal-oghla kwalità impurtat apposta. Hafna xogħol sar mill-membri tal-kumitat sabiex wasalna għal sala ohra mill-isbah ġewwa Palazzo Huesca. Imma mhux dan biss, sar il-hajt tat-terrazzin ta' fuq il-bitha, tindif kontinwu, restawr u żebgħa ta' bibien u hafna xogħol iehor biex il-kažin tagħna jinżamm bl-aqwa mod.

Mil-lat bandistiku, il-banda għamlet 'il-fuq minn erbghin servizz matul is-sena li ghaddiet, li hu ammont kbir hafna. Ammont konsiderevoli minn dawn, li jaqbeż il-25% kienu fin-natura tagħhom programmi, li jfisser li apparti x-xogħol biex tinghaqad il-banda, hemm xogħol logistiku iehor fil-preparazzjoni tal-mužika, kopertina, organizzar, armar u żärmar tas-sala tal-kunċerti u fejn ndoqqu, preparazzjonijiet tal-uniformijiet u libretti u hafna trufijiet ohra li mingħajrhom il-banda ma tkunx tista' ddoqq. B'mod partikolari, rrid nirrimarka li l-banda daqqet ukoll tliet darbiet ġewwa Ruma u Amaseno fl-Italja, fejn anke daqnejna waqt l-udjenza tal-Qudsija Tieghu, il-Papa Frangisku, apparti l-laqgħa li kellna miegħu.

Personalment nemmen li l-ikbar suċċess li għamlet is-Socjetà fis-sena 2023 kien il-Vittoriosa Kids Music Centre. Fil-fatt stajna naraw kif xahar wara xahar, l-allievi bdew dejjem jiżidiedu tant li llum lahhaqna mattletin alliev. Ninsab ġert li dawn in-numri rajniehom fil-kažin snin twal ilu u dan jixħed is-suċċess u s-serjetà fit-taghlim mužikali tul dawn l-ahhar disa' snin, minn meta t-taghlim ġie rrinovat b'introduzzjoni ta' kuncetti godda. B'sodisfazzjon nghid li anke l-lezzjonijiet tat-teorija qed jintlaqgħu

tajjeb, u nifrah lill-istudenti k oħħiha li poġġew għall-eż-żami għas-suċċess miksub minnhom. A p a r t i d a n k o l l u , l-attivitajiet soċċiali baqgħu

jsiru, b'mod partikolari nsemmi l-isfori kollha fil-Birgu Fest flimkien mal-ghaqdiet l-ohra tal-festa u s-suċċess tal-Ikla tal-Milied. Is-Sala tal-Billiard għadha attiva sew bl-organizzatta diversi kompetizzjonijiet li jżommu lill-membri tagħna interessati f'din il-logħba popolari. Sar ukoll l-armor ta' Palazzo Huesca fl-okkażjonijiet rispettivi bhal Ġimġha l-Kbira bl-armor tal-Getsemani u l-Flagellazzjoni kif ukoll fil-Milied, filwaqt li ovvijamento fil-festa ta' San Lawrenz u anke fl-okkażjoni tar-rebh tar-Regatta. U nista' nibqa' sejjer u ma nieqafx.

Però ma rridx nkun dak li nara l-pożittiv biss, imma rrid nkun realist. U nkun realist billi filwaqt li nagħraf kemm sar xogħol, rrid nammetti li dan ix-xogħol kollu u iż-żejjed sar minn verament fiti nies. Grupp ta' mhux iż-żejjed minn 10 min-nies, b'5 minnhom jaġħtu hafna mill-hin tagħhom il-kažin u jsiru l-mirakli. Sfortunatamente din hi s-sitwazzjoni tal-volontarjat. Il-volontarjat naqas u naqas sew, imma ma nistgħu naqgħu qalbna u ma nagħmlu xejn. Jien nemmen li dejjem irid isir dak li jista' jsir, imma napprezzaw hafna jekk diversi persuni jgħinuna imqar b'siegħa fil-ġimħha. Spazju għandna għal kulħadd, u xogħol hemm għal iktar minn kulħadd. Għaldaqstant iva, ninsab ftit inkwetat fuq il-volontarjat anke b'mod ġenerali, ghax tmur fejn tmur, tisma' dejjem l-istess problema.

Iktar minn hekk, din il-problema taffettwa l-lat finanzjarju b'mod dirett. Dan ghaliex jekk ma jkun hemm biżżejjed idejn biex issir biċċa xogħol, ikollna nhallsu tas-servizz. U kulħadd jaq kemm sar hawn spejjeż ma' kull haġa li prattikament tmiss. Il-fondi tal-ghaqdiet volontarji m'humiex bla limitu, u minkejja li hawn hafna ghajnejna, nafu li qatt m'hū biżżejjed. U hawnhekk fejn jidhol l-ghaqal. Ghaliex ahna nimxu bil-ghaqal, finanzjarjament hemm sostenibblit. Imma li kieku ma nimxu, naffaċċaw problemi kbar, kif sfortunatamente hawn min qed jiffaċċja. L-appell tiegħi f'dan ir-rigward jibqa' l-istess. Iktar ma' tħinuna bi kwalunkwe mod li wieħed ikun jista' iktar isir xogħol. Tislījiet.

Werrej

Il-Kelma tal-President.....	p.3
Id-Dmugħ ta' Alla.....	p.5
Il-Pulptu tal-Kollegġjata tal-Birgu - Ĝawhra ta' Arti u sbuhija.....	p.6
Tagħrif mill-Kċina	p.9
Felix Mendelssohn.....	p.10
Fehmiet u Impressjonijiet	
tad-Devoti Lawrenzjani.....	p.12

Editur

Adrian Vella

Riklami

John Attard
Simon Farrugia

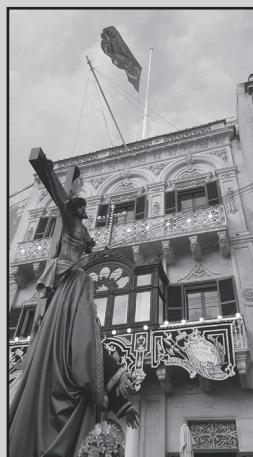
Proof Reading

Adrian Vella

Ritratti

Melvin Degiorgio
Noel Gauci
Lawrence Parascandolo
Elton J. Randich
Gabriel Treeby Coleiro
Andre Xuereb
Pierre Balzia

Ritratt Faċċata

Il-Vara l-Kbira quddiem
Palazzo Huesca waqt il-purċissjoni
tal-Ġimġha l-Kbira

Stampat

BONNICI'S
PRESS Est. 1924

36, Triq San Pawl, Valletta
Tel: 2122 4607 Mob: 9987 0603
E-mail: emibonnici@gmail.com

MAKE IT A
SIZZLING
SUMMER.

Soċjetà Mužikali San Lawrenz

Belt Vittoriosa

Id-Dmugħ ta' Alla

Artiklu minn Patri Martin Mamo OFMCap.

Kemm inhobb nimmedita u nikkontempla lil Ĝesù Kristu fuq is-Salib. F'kull mument tat-talb tiegħi, din il-ġraja tal-Kurċifiss iddahhanli f'qoxorti u filwaqt li nibda nirringrażza lill-Mulej tal-fidwa, nibda niprova nhoss certu empatija ma' Ĝesù. Nibda nimmaġina ghajnejn Ĝesù mdemmgħa, bid-dmugħ nieżel ma' haddejh u jqattar ma' għismu mięru. Id-dmugħ iġelben, iwaqqfek biex bħallikieku tista' tidhol fil-qalb tal-proxxmu, halli tara x'hemm fiha. Hekk huwa msejjah biex jagħmel kullhadd, sakemm qalbek ma tkunx xierfa jew tal-ġebel u lanqas biss tinduna li sieħbek qiegħed jibki.

Ġesù fuq is-salib kien qiegħed jibki it-telfa tal-bniedem li qed jitlef lilu nnifsu, għax minkejja li Alla lill-bniedem għamel kulma seta' għalihi, il-bniedem tah lura frott qares bl-ingratitudni, serq, qtil, mibegħda u ras iebsa Mk12:1-12. Hekk itenni l-Mulej permezz tal-profeta meta dan kellem lil Ġeremija: "Għajnejja jxerrdu d-dmugħ, lejl u nhar bla heda." Ġer14:17

Imma bejn kull demgha li jixerred, ghax l-ingratitudni tweġġa', Ĝesù minn fuq is-Salib iġelben dmugħ ta' tama ta' salvazzjoni.

F'dan ir-Randan, nixtieqek timmedita u tahseb: Inti lil Ĝesù kif qed tbikk? Ĝesù għadu jibki fil-bniedem, mal-bniedem, ghall-bniedem u f'kull bniedem li għaddej bis-salib tiegħu llum. Alla qiegħed f'qalbna u allura jhoss għalik u jibkik. Alla huwa mhabba u l-imħabba tibki dejjem ma' min jibki.

Alla jixxotta d-dmugħ tiegħek ukoll meta n-nies tbikk. Il-Kurċifiss jibki miegħek u jibki fik. L-imħabba bla heda thoss għalik u trid tħinex terfa' salibek. L-imħabba t'Alla ma baqgħetx cassa thares lejk tibki bl-uġġiġ tiegħek imma bkiet miegħek f'Ĝesù u fih tatek it-tama ta' hajja ohra mingħajr dmugħ.

Il-Kurċifiss jibki għax għadna ma tgħallimniex inhobbu bħalu, inhobbu lilu u inhobbu lilu fl-ohrajn! Ĝesù jibki għax minkejja li għaddew aktar minn 2000 sena mill-miġja tiegħu fuq l-art, u minkejja li mxejna 'l quddiem f'hafna oqsma, xorta l-bniedem m'huwa kuntent b'xejn, anzi l-progress sar ifisser rigress f'diversi oqsma, u dan ir-riggress iġiegħelna nibku.

Imma Ĝesù jibki meta jħares lejna nibku. Ĝesù għandu qalb li thoss u għalhekk meta jara lilna nibku jibki magħna, bħalma għamel meta ra lil Marija oħt Lazzru tibki lil huha mejjet, u nfaqa' jibki huwa wkoll. Ĝesù għadu jibki fuq dawk l-iblet imġarrfa u midruba bil-gwerer jew xi tragedji ohra naturali, hekk kif beka fuq Ġerusalem. Ĝesù jibki meta jara nies li għalkemm huma hajjin imma huma mejta minn ġewwa bil-vizzji, bil-problemi u bid-dwejjaq, hekk kif beka lil Lazzru. Gesù għadu jibki f'tant trabi maqtula qabel jitwieldu, f'tant persuni msawwta fiżikament jew moralment, f'tant persuni sfruttati minħabba haġa jew ohra.

F'dan ir-Randan ieqaf! Kemm nifilhu naqsmulu qalbu lil Ĝesù? Kemm nifilhu nhallu lil imsallab hemm fuq, jibki dnubietna?

Kemm nifilhu nhallu lil Ĝesù jibki u nippreferu l-infedeltà mill-fedeltà tiegħu, s-supervja milli l-umiltà tiegħu, l-gideb milli l-verità tiegħu, id-dnub milli l-qdusija tiegħu. Ejew nippreferu nimtlew bil-Grazza bħal Marija milli niżvojtaw qalbna bid-dnub.

Ahna nistgħu nkunu responsabbi tad-dmugħ li qed ixerred Ĝesù għalina fuq is-salib. Ahna nkunu responsbli tal-bikja t'Alla meta lil Alla nghidlu le le u le, irrid inkompli nghix kif irrid jien.

Meta tikkontempla l-Kurċifiss, f'qalbek ipprova isma' l-bikja ta' tant nies ohra li wkoll huma msallba fil-mard tagħhom u l-uġġiġ. Ftakar f'nies imsallba, u jiddependu minn haddieħor. Persuni msallba fis-solitudni tagħhom. Nies imsallba bl-ingustizzja li saritħhom ingħustament u għadhom ibatu l-konsegwenzi, speċjalment meta n-nies tibqa' tħalli. Dawk in-nies imsallba għax imġarrba u mtaqqla. Dawk in-nies li huma ddisprati u ghax harġu lil Alla minn qalbhom.

Dan huwa l-messaġġ tiegħi għar-Randan: Ejew minn issa nibdew nitghallmu nniżżlu lil Ĝesù minn fuq is-salib billi nibdew inhobbu ahjar. L-imħabba hija l-maktur li bih inkunu nistgħu nimshu d-dmugħ ta' Kristu fin-nies.

Il-Pulpu tal-Kolleġġjata tal-Birgu ċawħra ta' Arti u sbuħija It-Tieni Parti

Kitba ta' George Agius

Dawn iż-żeġwġ artikli qed jiġu ppublikati fl-okkażjoni tat-tlestitja tax-xogħolijiet estensivi ta' restawr u konservazzjoni li saru fuq il-pulpu tal-Kolleġġjata ta' San Lawrenz, Belt Vittoriosa u li ġew inawgurati permezz ta' cerimona simbolika li saret fl-istess knisja nhar it-Tnejn 31 ta' Lulju 2023. Wara li fl-ewwel parti qasant magħkom tagħrif dwar l-origini tal-pulpu u dawk li ħadmu fuqu, fil-ħarġa ta' llum ser nitratta l-ghamla u s-simboliżmu Teologiku li jħaddan, kif ukoll xi tagħrif konċiż dwar ir-restawr li sar fuqu riċentament.

Opra Klassika

Ix-xogħol tal-karpinterija u l-iskultura magħmula bi preċiżjoni fl-injam tal-ġewż taċ-Ċirkassja,¹ l-interzjar mahdum b'reqqa kbira bl-injam taċ-ċitru,² kif ukoll il-figuri u l-partijiet tal-bronż³ li bihom huwa msawwar il-pulpu ta' San Lawrenz tal-Birgu, jagħmlu fost l-isbah f'dawn il-gejjer.

Deskrizzjoni

Il-baži tal-Pulpu hi forma ta' skorfina bi tħaż-żebi faċċata u b'kolonna li tiftah f'erba' friegħi mserha fuqha.⁴ Wieqfa fuq il-kolonna nsibu l-katedra li hi ta' għamla tonda. Din tikkonsisti f'ħames panewijiet interzjati u f'erba' niċċeġ bil-figuri tas-Santi Padri.⁵ Fuq il-katedra, hemm żewġ kolonna ta' ordni kompost b'faxxa mdawwra ma' kull waħda minnhom.⁶ Fuq dawn il-faxx hemm miktuba l-kmandamenti t'Alla interzjati bl-injam tal-ebbanu.⁷ F'nofs id-disinji arabeski, interzjati fuq il-panew centrali ta' bejn il-kolonne, hemm l-Occchio Divino.⁸ Fil-parti ta' fuq nsibu l-Ispirtu s-Santu taħt il-forma ta' hamiem⁹ u s-serpent tal-bronż, imdawwar bil-friegħi tar-rand u l-palm.¹⁰ It-taraġ tal-pulpu hu tassew proporzjonat u mahdum b'tali mod li ma jieħux hafna spazju. Sat-Tieni Gwerra Dinjija fuq il-katedra kien hemm kurċifiss sabiħ tal-avorju, mixtri minn Ruma mill-Kanonu

Dun Ġianmari Farrugia għall-prezz ta' £30 (tletin lira sterlina) u mhallas mis-Sinjorina Lorenza Bosco.¹¹ Billi wara l-gwera dan il-kurċifiss ma deherx aktar, fuq l-inizjattiva tal-Kanonku Teżorier Dun Lawrenz Micallef sar wieħed tal-bronż.¹²

Simboliżmu Teologiku

Flimkien mas-sbuħija artistika, Il-pulpu tal-Kolleġġjata ta' San Lawrenz huwa ghani bil-bosta f'dak li hu simboliżmu Teologiku. Għalhekk hsibt li nagħti spjegazzjoni konċiża dwar ir-raffigurazzjonijiet u simboliżmu li jħaddan:¹³

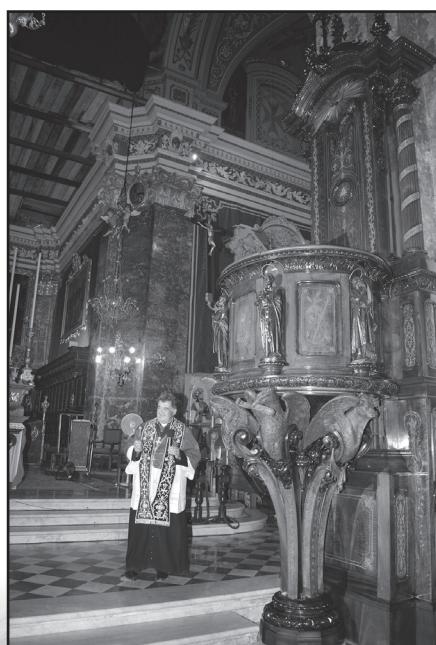
Il-baži tal-kolonna għandha forma ta' skorfina bi tħaż-żebi faċċata, raffigurazzjoni tat-tnax-il apostlu li fuqhom Kristu bena l-Knisja tieghu.¹⁴

Il-Katedra, jiġifieri dik il-parti tal-pulpu fejn joqghod is-sacerdot waqt li jkun qed jippriedka, tinsab wieqfa fuq kolonna waħda, bhala raffigurazzjoni tal-fidi waħda f'Alla wieħed.¹⁵

L-Evangelju, Il-verità tal-fidi twasslet lilna permezz tal-Kelma t'Alla (il-Bibbja), b'mod speċjali permezz tal-erba' Evangelji. Għaldaqstant dan huwa raffigurat bis-simboli tal-evangelisti mahduma fil-bronż, li nsibu ngastati mal-erba' friegħi tal-kolonna li tirrapreżenta l-fidi, kif ukoll permezz ta' disinn mill-isbah li hemm fuq il-panew centrali tal-katedra.¹⁶

Is-Santi Padri, Fl-gheluq tal-Evangelju tieghu, San Ģwann jikteb: "Iżda hemm ukoll bosta hwejjeg ohra li għamel Gesù. Li kieku wieħed kelli jikteb kolloks haġa b'haga, nahseb li anqas id-dinja stess ma kienet tesaghħom il-kotba li kien jinkitbu" (Gw:21,25) Għalhekk hafna mill-verità, baqghet, biex nghidu hekk, ikkonservata fit-teżori tal-Knisja mghoddija minn fomm għal fomm mill-appostli għas-successuri tagħhom. Dawn il-veritajiet morali, dommatici, dixxiplinari u ritwali, jissejħu it-Tradizzjoni. Biex it-Tradizzjoni baqghet shiha u bla mittiefsa, kien jeħtieg li nies ta' qdusija u istruwiti fit-tagħlim, jirregistraw u jghaddu lil ta' warajhom dak li huma hadu mill-appostli. Dawn in-nies li kienu ġejjen kemm mill-punent kif ukoll mill-İvant jissejħu Missirijiet il-Knisja jew Santi Padri.¹⁷ B'rabta ma' dawn, fin-niċċeġ li hemm mal-katedra nsibu erba' statwi tal-bronż tas-Santi Padri; San Girgor il-Kbir, San Ĝilormu, Santu Wistin u San Ģwann Krisostmu.¹⁸

Is-Simboli tal-Virtuji, San Ģakbu fl-ittra tieghu jgħid: "Fidi mingħajr opri hi mejta fiha nfishu" (Gak:2, 17), għaldaqstant il-knisja theggex lin-nisrani jhabrek biex

Detall li juri r-reqqa kbira li biha nhadem fl-injam is-serpent li jirrapreżenta s-serpent bronż ta' žmien Mose'

Socjetà Mužikali San Lawrenz

Belt Vittoriosa

katedra.¹⁹

- a) Fil-panew ta' fuq il-bieba hemm interzjati x-xewk u salib, simbolu tal-penitenza u l-indiema.²⁰ "Jekk ma tindmux, ilkoll tintilfu xorta waħda." (Lq:13, 3).
- b) Fil-panew ta' bejn il-bieba u dak centrali hemm interzjati fergha ta' sigra, simbolu tas-saltna t'Alla,²¹ flimkien ma' torċa simbolu tal-Kelma Divina li tiddi, iddawwal u thegħegħ; "Nar ġejt nitfa' fl-art, u kemm nixtieq li digà qabad" (Lq:12, 49).
- c) Fil-panew centrali hemm interzjati l-ktieb tal-Evangelju, bis-sentenza minn San Mark "Morru fid-dinja kollha, xandru l-Evangelju lill-holqien kollu. Min jemmen u jitghammed, isalva; iżda min ma jemminx, ikun ikkundannat" (Mk:16, 15-16).²² Fl-istess panew hemm ukoll ix-xemx simbolu tad-dawl li tagħtina l-Kelma t'Alla,²³ t-tromba, "mal-art kollha jinstema' leħinhom" Salm:19, 5) u x-xabla, "l-Kelma t'Alla hija bhal xabla li taqta' miż-żewġ nahat." (Lhud:4, 12).
- d) Fil-panew li jiġi wara dak centrali hemm interzjati l-ankra u l-ġilju. L-ankra tissimbolizza l-virtù teologali tat-tama; "Kunu dejjem lesti biex tagħtu tweġiba lil kull min jitlobkom il-ghala tat-tama li għandkom" (1 Piet 3, 15), filwaqt li l-ġilju huwa s-simbolu tas-safa. "Kunu perfetti bħalma perfett hu Missierkom fis-smewwiet," (Mt 5, 48).
- e) Fl-ahhar panew, hemm interzjati salib, palma u ward. Dawn iġibulna quddiem mohhna armonija mistika: Mis-salib għad-dawl, mill-fidi, ghall-imħabba; mill-imħabba ghall-martirju.²⁴

Il-Kmandamenti, fil-parti ta' fuq il-katedra, insibu żewġ kolonni ta' ordni kompost b'faxxa mdawwra ma' kull waħda minnhom. Fuq dawn iż-żewġ faxex hemm miktuba l-ghaxar Kmandamenti bil-Latin.²⁵ Il-Kmandamenti sabu posthom fuq il-pulptu biex ifakruna fi kliem Kristu meta qal: "Xejn taħbu li ġejt inwaqqqa' l-Ligi jew il-Profeti: jiena ma ġejtx biex inwaqqaghhom, iżda biex inwassalhom ghall-perfezzjoni. Tassew, nghidilkom, li sa' ma' jkunu ghaddew is-sema u l-art anqas l-iż-ġiġha ittra jew tikka wahda mil-Ligi ma titneħha sa' ma jkun sehh kollox. (Mattew 5:17-18).

Simboli Trinitarji, F'nofs il-panew imdaqqas li nsibu bejn il-kolonni tal-Kmandamenti, naraw l-Occhio Divino simbolu tat-Trinità Qaddisa. Dan qiegħed goċċirku li jissimbalizza li Alla hu etern, la għandu bidu u lanqas tniem.

Fil-parti ta' fuq ta' dan il-panew hemm I-Ispirtu s-Santu taht forma ta' hamema, bħal donnu qiegħed iħares u jdawwal lill-predikatur waqt il-predikazzjoni tieghu minn fuq il-pulptu.²⁶

Fil-parti ta' fuqnett, hemm salib bis-serpent figura ta' Kristu²⁷: "Bħalma Mosè gholla s-serpent fid-deżer, hekk jeħtieg li jitgholla Bin il-Bniedem biex kulmin jemmen fih ma jintilifx" (Gw 3:14-15).

Fis-snin tal-Gwerra u Wara

Meta cediet il-koppla, b'xorti tajba il-pulptu ma ntlaqatx.²⁸

L-imħallmin Manuel Vassallo, Alex Gatt u l-ahwa Charles u Guliu Sacco waqt l-inawgurazzjoni mill-ġdid tal-Pulptu

#ilbandatalbirgu

Għalhekk biex ma ssirlux ħsara gie mnejhi minnufi u meħud fl-Oratorju tal-Knisja Arcipretali ta' Haż-Żebbug,²⁹ ghajnej għad-ding minnha. Meta l-attakki mill-ajru waqqfu u l-gwerra f'Malta ntemmet, il-Vittoriosani hasbu biex din l-opra artistika tingieb lura l-Birgu. Il-pulptu wasal il-Birgu nhar it-13 ta' Ottubru 1944 u billi kelli xi hsarat qabel ma' tqiegħed f'posta sarulu xi tiswift minn Mastru Manwel Buhagiar.³⁰ Meta fl-1952 ingħata bidu fuq il-bini tal-koppla l-ġiddu, bhala prekawzjoni gie żarmat għal darb'ohra. Wara tlestatja tal-proġetti tal-bini tal-koppla, il-pulptu rega' tqiegħed f'posta mill-ġidid.³¹

Restawr u konservazzjoni

Minkejja li rnexxieli jehlisha mill-qedra tal-gwerra, fl-ahhar snin il-pulptu ġarrab hsarat kbar kawża tat-termites.³² Li kieu ma kienx ghall-Arcipriet il-Kanonku Dun Karm Busuttil u l-Kapitlu li mbarkaw filwaqt fuq ir-restawr u konservazzjoni tieghu, probabbilment dan il-kapolavur tal-arti kien jintilef darba għal dejjem.³³ Biex dan l-intervent ta' restawr u konservazzjoni ma jintesieux u bi gratitudni għal dawk kollha li kien nvoluti, f'din il-kitba ser nsemmi l-protagonisti li hadmu fuq dan il-proġetti ambizzju u li grazzi ghall-hidma tagħhom din l-opra artistika għet salvata. Nibda billi nsemmi liz-żewġ mghallmin Vittoriosan Manuel Vassallo u Alex Gatt li fl-ahhar sentejn għal siegħat twal hadmu fuq ir-restawr u l-konservazzjoni tieghu, b'kapacità u b'hafna mħabba.³⁴ Manuel kien strumentali ukoll billi hadem mill-ġidid xi interżjar li kien inqered kawża tat-termites.³⁵ Tnejn min-nies ohra li hadmu fuq dan il-proġetti huma l-ahwa Charles u Guliu Sacco, li b'mod metikoluz bhala mghallmin fix-xogħol tal-karpinterija rnexxielhom jahdmu mill-ġidid fl-injam tal-ġewż partijiet konsiderevoli biex jieħdu post dawk li ġew mikula mit-termites.³⁶ Nies ohra li kkontribwew f'dan ix-xogħol estensiv li dam sejjer kważi sentejn, huma l-iskultura Joseph Bugeja li hadem l-iskultura tal-partijiet il-ġoddha,³⁷ it-tornatur Lawrence Castagnia³⁸ u lit-tapizzar Nicky Casha.³⁹ Ma' dawn ta' min isemmni wkoll lill-kumpanija Comtech li hadet hsieb il-proċess tal-iffumigar,⁴⁰ lil Pisani marble work fosthom lill- mibki Ronnie li hadmu l-irham tal-paviment fejn tistrieh il баζi tal-pulptu⁴¹ u lill-fonderija Chetcuti ta' Hal Luqa, li flimkien mal-konservatur James Licari hadmu fuq ir-restawr tal-bronz.⁴² Ma' dawn kien hemm ghadd imdaqqas ta' voluntiera li taw sehemhom kemm meta gie żarmat, kif ukoll meta gie armat mill-ġidid.⁴³

Konklużjoni

Naghlaq billi f'isem huti l-Vittoriosani u dawk kollha li jhobbu l-patrimonju artistiku nghid grazzi kbira lil dawk kollha nvoluti f'dan il-process ta' restawr u konservazzjoni, kif ukoll lill-benefatturi li ghenu finanzjarjament. Bis-sahha tagħhom il-koll, illum nistgħu nharsu lejn il-pulptu u naraw fil-glorja kollha tieghu, kif rawħ missirijietna meta kien gie nawgurat kważi mijja u tletin sena ilu.

Għadd ta' volontiera qed jgħinu fit-taqgħid mill-ġidid tal-pulptu wara r-restawr

Soċjetà Mužikali San Lawrenz

Belt Vittoriosa

Endnotes
1 Fl-1 ta'
N o v e m b r u
1889, intbagħtet
korrispondenza
l-ejn

Kostantinopli biex jinxtraw ghadd ta' twavel tal-injam Noce della Circassia.

Arkvju Kapitulari Vittoriosa, Veneranda Lampada, dal 1886, Amministrazzjoni tal-Legat Kappillan Dun Carlo Colonia, ff. 110-111.

2 Ix-xogħol tal-interzjar sar minn Ġużeppi Pace, dak tal-iskultura sar minn Francesco Ellul u l-binja generali tal-pulpu saret minn Vincenzo Vassallo.

Gazzetta di Malta, Lunedì 19 Marzo 1894, il Nuovo Pulpito nella Chiesa Parrocchiale della Città Vittoriosa.

3 L-erba' statwi tas-santi padri kif ukoll is-simboli tal-evangelisti inhaddmu fil-bronż mill-fonderija De Poli ta' Vittorio Veneto Venezja, filwaqt li l-poġġaman huwa xogħol fil-bronż ta' Giuseppi Torpiano li kelli fonderija fil-Belt Valletta

Gazzetta di Malta, Lunedì 19 Marzo 1894, il Nuovo Pulpito nella Chiesa Parrocchiale della Città Vittoriosa.

4 Fil-parti ta' fuq ta' dawn il-friegħi hemm ingastati l-erba' simboli tal-evangelisti. Dawn jikkonsistu fil-Barri - Simboli tal-Evangelju skond San Luqa; l-Ajkla - Simbolo tal-Evangelju skond San Ģwann; l-iljūn - Simbolo tal-Evangelju skond San Mark u l-Anglu - Simbolo tal-Evangelju skond San Mattew.

5 L-istatwi tas-Santi Padri huma ta' San Girgor il-Kbir, San ġilormu, Santu Wistin u San Ģwann Krisostmu.

6 Din il-faxxa hija magħmula mill-injam tač-ċitra.

7 L-ittri li bihom huma miktuba l-Kmandamenti huma ta' għamlu gotika. Hemm hames kmandamenti fuq il-faxxa li ddur mall-kolonna tal-lemin u hamsa ohra ma' dik tax-xellug. Dawn l-ittri huma l-uniku xogħol ta' interzjar li nsibu f'dan il-Pulpu, li għaliex minnflok l-injam tač-ċitra intuża dak tal-ebbanu.

8 L-interzjar tal-Occhio Divino bhala simbolu tat-Trinita jinsab f'nofs cirku skulturat.

9 Eżatt taht il-gwarniċ sabiħ f'forma ta' hnejja, insibu ix-xbieha tal-Ispirtu s-Santu forma ta' hamiema skulturat fl-injam. Dan qiegħed f'pożizzjoni bhal donnu qed iħares u jidawwal lill-predikatur.

10 Is-serp huwa xogħol mill-aktar fuq il-mahdum fl-injam. Meta thares lejn snien is-serp mill-viċiñ tinnota id-delikatezza ta' xogħol li bih gie skolpiet.

11 Arkvju Kapitulari Vittoriosa, Supplimento alle Memorie Lanzon Dal Can Gio Maria Farrugia, f. 159.

12 Lorenzo Zahra, Il-Pulpu tal-Birgu, L-Orizzont 5 ta' Awwissu 1995.

13 Is-simbolizmu li għandu fuq il-Pulpu gie deskrift bl-akbar reqqa mill-Kanonu Dun Frangisk Marmara (aktar Monsinjur), nhar it-18 ta' Marzu 1894, festa ta' Hadd il-Palm. Kien hu li żżanżan dan il-Pulpu billi minn fuqu taha din id-deskrizzjoni.

Anton Attard, Għeluq il-mitt sena ta' Pulpu artistiku, Programm Festa San Lawrenz Belt Vittoriosa 1994, pg. 143.

14 Gregory Gauci, Il-Pulpu artistiku tal-Knisja ta' San Lawrenz, Programm Festa San Lawrenz Belt Vittoriosa 2024, pg. 175.

15 "Huti, inheġġiġkom jien, il-prigunier tal-Mulej, biex tixmxu sewwa skont is-sejha li biha kontu msejhin; billi bl-umiltà kollha, bil-hlewwa u bis-sabar, taħmlu u thobbu 'l-xulxin. Habirku biex iżżommu spirtu wieħed bir-rabta tas-sliem; ġisem wieħed u ruh wahda, l-istess kif kontu msejha għal tama wahda; Mulej wieħed, fidi wahda, magħmudja wahda." Efes 4, 1-5.

16 Fil-panew čentrali hemm interzjati il-ktieb tal-Evangelju bil-kwotazzjoni mill-Evangelju skond San Mark kap 16, 15-16 u biċċa żgħira minn vers 17. *"Eunes in mundum universum prædictare Evangelium omni creaturæ. Qui crediderit, et baptizatus fuerit, salvus erit: qui vero non crediderit, condemnabitur. Signa autem eos qui..."*. "Morru fid-din ja kollha, xandru l-Evangelju lill-holqien kollu. Min jemmen u jitħammed, isalva; iżda min ma jemminx, ikun ikkundannat. U dawn huma s-sinjalji..."

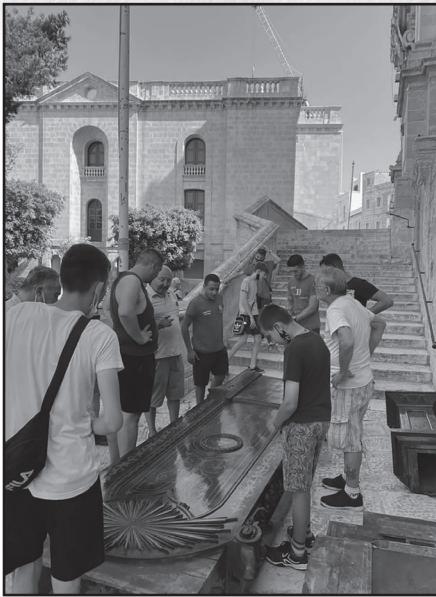
17 Missirijiet il-Knisja li għexx fl-ewwel tmien sekli tal-Knisja kienu papiet, isqfijiet, teologi, filosofi, predikaturi, ghall-iemha, presbiteri u lajci Nsara li permezz tal-kitbiet tagħhom riedu jwasslu t-taghħlim Nisrani lid-dinja pagħana ta' zmienhom u anki jiffurmaw lill-Insara fil-fidi tagħhom.

18 Gazzetta di Malta, Lunedì 19 Marzo 1894, il Nuovo Pulpito nella Chiesa Parrocchiale della Città Vittoriosa.

19 Lorenzo Zahra, Il-Pulpu tal-Belt Vittoriosa, Arkvju Soċjetà Storiko Kulturali Vittoriosa, Vittoriosa Memoralia, Vol 64.

20 Arkvju Kapitulari Vittoriosa, Gio Maria Farrugia, Supplimento alle Memorie Lanzon, Vol 1, f.155.

21 "Is-Saltnejas tas-Smewwiet tixbah lil-żerriegha tal-mustarda li wieħed ragel ikun qabad u żeragħha fl-ghalqa tiegħi. Hija tabilhaqq l-iż-ġħar waħda fost iż-żerieragħ kollha, iżda meta tikber, tkun l-akbar waħda fost

Għadd ta' voluntiera qed jgħinu fit-trasport tal-pulpu ghall-iffumigar

L-iskultur Joseph Bugeja li ħadem l-iskultura l-ġdidha.

il-hxejjex u ssir siġra, hekk li l-ghasafar tal-ajru jiġu jbejtu fil-friegħi tagħha." (Mt 13, 31-32).

22 Din is-sentenza hija miktuba bil-Latin.

23 Musbieħ għal rigħejha kielmek Mulej. (Salm 119, 105).

24 Arkvju Kapitulari Vittoriosa, Supplimento alle Memorie Lanzon Dal Can Gio Maria Farrugia, f. 156.

25 Humes kmandament fuq kull kolonna

26 Arkvju Kapitulari Vittoriosa, Supplimento alle Memorie Lanzon Dal Can Gio Maria Farrugia, f. 158.

27 Maġieb is-Salib bis-serpent naraw ir-rand, simbolo tar-rebh. Ir-rand huwa wieħed mill-elementi li jinsab ukoll fl-Arma tal-Birgu, kif ukoll f'dik tal-Kollegġjata ta' San Lawrenz. Il-palm li hemm taħt is-salib bis-serpent huwa simbolo tal-Martri.

28 Lorenzo Zahra, Il-Pulpu tal-Knisja tal-Birgu, Il-Berqa 9 ta' Awwissu 1954.

29 Anthony Zammit Gabarretta, The Church of the Grand Masters and Inquisitors, Veritas Press 1974 p.35.

30 George Agius, San Lawrenz Mahbub u meqjum fi żmien il-gwerra, 2019 p.42.

31 Anthony Zammit Gabarretta, The Church of the Grand Masters and Inquisitors, Veritas Press 1974 p.35.

32 Lorenzo Zahra, Il-Pulpu tal-Knisja tal-Birgu, Il-Berqa 9 ta' Awwissu 1954.

33 Fl-ahħar snin gie innat li t-Termites bdew jiekelu partijiet sostanziali mil-parti t-isfel tal-pulpu.

34 Kawża tat-termites xi partijiet mill-pulpu originali kellhom jiġi mibdula ghax kien spicċaw kompletament. Fost dawn kien hemm il-bażzi forma ta' skorfinha, il-panew ta' taħħid il-katedra, kif ukoll żewġ pilastri minn erba' li jiffurmaw il-kolonna ta' taħħid il-katedra.

35 Manuel Vassallo u Alex Gatt bdew il-process tar-restawr tal-Pulpu fil-Knisja tat-Trinita tal-Birgu, iżda wara li din ghaddiet f'idejn il-Komunità Griega Katolika, huma komplew ix-xogħol f'mahzen f'Haż-Żabbar misluf ġentilment lilhom mill-Arcipret tal-Birgu l-Kan Dun Karm Busutti.

36 Sar interzjar ġidu fuq id-disinna ta' dak preċedenti fil-panew ta' taħħid il-Katedra u f'żewġ pilastri minn erba' li jiffurmaw il-kolonna tal-Katedra.

37 L-ahwa Sacco tal-Imqabba huma mghallmin fis-sengħa tal-Karpenterija.

38 L-iskultura tal-partijiet li saru godda saru mill-iskultur Joseph Bugeja. Dawn jinkludu l-iskorfinha u żewġ pilastri minn erba' li jiffurmaw il-kolonna tal-Katedra.

39 It-tornatur Vittoriosan Lawrence Castagnia hadem fuq it-torn ghadd ta' buttini li kien hemm nieqsa.

40 It-tapizzar Nicky Casha hadem b'mod volontarju it-tapizzerija li hemm fil-wiċċi tal-Katedra.

41 Il-Kumpanija Comtec ta' Kordin kienet responsabbli mill-iffumigar u diziñ festazzjoni tal-injāni tal-Pulpu.

42 Il-Kumpanija Pisani marble work kienet responsabbli mix-xogħol fuq l-irħamha li kien hemm nieqsa taħħid il-pulpu u li tagħmel parti mit-targa tal-ewwel presbiterju.

43 Ir-restawr tal-Bronz ġie ikkummissjonat lill-Fonderija Chetcuti ta' Hal Luqa. Ix-xogħol sar flimkien mal-konservatur James Licari.

44 Ghadd imdaqqas ta' voluntiera taw sehemhom metu gie żarmat il-Pulpu taħt is-superviżjoni tas-Sagristan ta' dik il-habta Karmenu Scicluna, kif ukoll meta gie armat mill-ġdid taħt is-superviżjoni tas-Sagristan il-ġdid Anton Gellel.

Tagħrif mill-Kċina

minn MaryRose Gauci

Soppa tal-piżelli u bejken

Ingredjenti:

25gr butir
Basla kbira mqatta'
100gr bejken
800gr piżelli
800ml stokk tal-haxix
Bżar
Weraq tal-habaq
Croutons

Metodu:

F'tagen kbir holl il-butir u sajjar ftit il-basla u l-bejken. Jekk ha tuża piżelli tal-bott, saffi l-piżelli u žid fit-taġen u sajjar għal żewġ minuti. Jekk ha tuża piżelli tal-friża sajjar sakemm tirtab il-piżelli u žid l-istokk tal-haxix. Żid ftit bżar u hallih itek tek fuq in-nar għal ghaxar minuti. Ithan kollo flimkien u servi zejjen bi ftit weraq tal-habaq u croutons.

Stuffat taz-zalzett tal-Malti

Ingredjenti:

Mgharfa žejt taż-żeppuġa
Żewġ basliet mqattgħin
Garlic sauce
400gr zalzett tal-Malti
400gr polpa tat-tadam
Żewġ mgharef kunserva
450gr fażola cannellini
125ml stokk taċ-ċċanga
Kosbor frisk

Metodu:

Go tagen kbir saħħan iż-żejt u sajjar il-basal sakemm jirtab. Żid iz-zalzett tal-Malti u sajjar fuq nar baxx għal ħames minuti. Wara žid il-polpa u l-kunserva u sajjar għal żewġ minuti ohra. Ifa' u hawwad il-fażola u ifta' fuqhom l-istokk. Hallih itek tek fuq in-nar għal kwarta. Żid il-kosbor frisk u servi mal-ħobż tal-Malti, patata mixwija u haxix mgholli.

Torta tal-Custard u Frott

Ingredjenti:

Għagħina helwa mohmija blind
Biex tagħmel il-custard:
300ml halib
80gr zokkor
20gr trab tal-custard
Zejjen bil-frott għal gosti tiegħek

Metodu:

Aħmi l-għażina helwa (blind baking). Ohroġ mill-forn u halliha tiksa. Go kazzolla fuq in-nar hawwad il-halib, zokkor u trab tal-custard sakemm tifforma krema. Nehhi minn fuq in-nar. Ferra l-custard fuq l-għażina helwa u halli tiksa għal sagħnejn. Wara žid il-frott li tixtieq fil-wiċċċ. Tista' ssahhan ftit ġam tal-frawli jew berquq bi ftit ilma u dellek il-frott biex jiġi jleqq.

Felix Mendelssohn

minn Christopher Pisani - Arkivista

Għadda l-Milied u harsitna mill-ewwel ghall-ġranet ta' ġant devoti u mqaddsa tal-Ġimha l-Kbira u l-Għid il-Kbir. Wieħed jittama li jkollna temp sabih sabiex ingawdu l-marċi funebri li l-banda tagħna hi magħrufa għalihom. Għaldaqstant, wieħed ma jistax ma jinnotax kemm il-hajja hi mghaqgħla u li kollox qed jghadji malajr. Kultant nindunaw x'inkunu qed nitilfu fil-hajja meta jkun tard wisq. Għaldaqstant, tajjeb li napprezzaw kull sekonda ta' hajjin. F'din il-harġa ser niltaqgħu ma' Felix Mendelssohn, kompożitur Ġermaniż meqjus bhala wieħed mill-aqwa kompożituri tal-era romantika.

Felix Mendelssohn twieled fit-3 ta' Frar tal-1809 gewwa Hamburg. Nannuh kien Moses Mendelssohn, filosofu Lhudi Ġermaniż, filwaqt li missieru kien il-bankier Abraham Mendelssohn. Ommu, Lea Salomon, kienet membru tal-familja Itzig u oħt Jakob Salomon Bartholdy. Mela, il-familja Itzig kienet familja prominenti Lhudija-Ġermaniża li halliet impatt soċjali u kulturali kbir, filwaqt li Jakob Salomon Bartholdy kien diplomatiku tal-Prussia. Mendelssohn kien it-tieni wild minn erba' wlied, u oħtu l-kbira kien jisimha Fanny. Fanny Mendelssohn, li aktar tard saret Fanny Hensel, kienet ukoll kompożitriċi ta' fama. Fil-bidu tal-kompożizzjonijiet tagħha, kienet ta' sikwit tikteb taht isem huha. Ta' min jghid li Mendelssohn sa' 7 smi, kien għadu ma' tgħammed imkien, u kien kiber f'ambjent bla religjon. Ta' seba' snin umbagħad ingħaqad mal-knisja riformista ta' Calvin (John Calvin).

Fl-1811, il-familja Mendelssohn imxiet lejn Berlin bil-mohbi. ġara li, fl-1806, Napuljun Buonaparte kien għamel *embargo* ta' xogħol li jorigina mill-Imperu Brittaniku. Missier Mendelssohn u l-bank tiegħi kien whud li dan il-blokk ta' negozju ma kienux qeqhdin jagħtu kasu. Allura, peress li bdew jibzgħu minn xi rewwixta Franciżja kontra l-bank, iddeċidew li jmorru Berlin bil-mohbi.

Galadarba kienet *sta bene*, il-koppja Abraham u Lea Mendelssohn xtaqu li jaġħtu l-aqwa edukazzjoni lil uliedhom Fanny, Felix, Paul, u Rebecka. Mužikalment, Fanny kienet l-ewwel waħda li bdiet turi t-talent tagħha, imma kulhadd kien xettiku dwar il-fatt li mara ma kellhiex futur f'karriera mužikali. Abraham minn naħha l-ohra, kien xettiku li Felix kellu xi tip ta' talent mužikali, sakemm Felix bedu juri x-xewqa u t-talent ta' mužičista promettenti. Mendelssohn trabba f'ambjent intellettuali ferm. Il-ġenituri tiegħi kienet ta' sikwit jorganizzaw serati mužikali fis-swali tagħhom biex anke jippromovu t-talenti ta' wliedhom. Dawn is-serati kienet jiġibdu numru ta' nies famuži u ta' certu portata, fosthom, Wilhelm u Alexander von Humboldt (xjentisti) u Peter Gustav Lejeune Dirichlet (matematiku). Dan tal-ahhar kien ukoll iż-żejjewġ lil Rebecka, oħt Felix. Sarah Rothenburg kienet kitbet fil-kitbiet

tagħha li l-Ewropa kollha kienet żaret is-sala ta' Mendelssohn għal dawn is-serati mužikali.

Ta' min nghidu kelma fuq il-kunjom Mendelssohn. Mendelssohn huwa kunjom Lhudi, u kif digħi rajna, il-ġenituri ta' Felix ma riedux li jkollhom x'jaqsmu ma' religjon. Għaldaqstant, l-ulied Mendelssohn tħammdu fil-21 ta' Marzu tal-1816 f'ċerimonja privata, u l-ġenituri

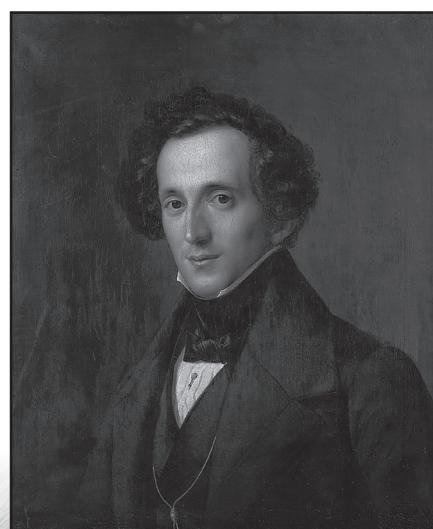

gew mħammida fis-sena 1822. Huma addottaw il-kunjom Mendelssohn Bartholdy. Bartholdy kien ġie ssuġġerit minn hu Lea, omm Felix, dan wara li Jakob kien wiret art ġewwa Luisenstadt minhabba l-kunjom imsemmi. Il-kunjom Bartholdy kien ukoll sinjal li fis, Abraham ried juri li m'ghadix hemm konnessjoni Lhudija.

Mendelssohn beda l-istudji fil-pjanu minn età bikrija. L-ewwel beda ma' ommu, umbagħad, kompla taħt Marie Bigot ġewwa Pariġi. Meta mbagħad imxew lejn Berlin, l-ulied Mendelssohn kollha komplew taħt Ludwig Berger. F'Mejju tal-1819, Mendelssohn beda l-istudji fil-kontrapunt ma' Carl Friedrich Zelter. Zelter halla impressjoni fuq Mendelssohn, u dan wara li Zelter kien issuġġerit lilu minn zitru Sarah Levy. Sarah Levy kienet studenta ta' Wilhelm Friedemann Bach (it-tieni wild ta' Johann Sebastian Bach) u partuna ta' Carl Philipp Emanuel Bach (il-hames wild ta' Johann Sebastian Bach). Zelter kien inklinat lejn il-mužika konservattiva, biex nghidu hekk, l-istil ta' Johann Sebastian Bach fost oħrajn, filwaqt li bl-invoviment ta' Sarah Levy mal-familja Bach, ma halliex wisq toroq ohra għal Mendelssohn biex ikun influwenzat minn Bach. Infatti, għalhekk jingħad li Mendelssohn huwa wieħed mill-kompożituri romantiċi, peress li l-inklinazzjoni u l-istil mužikali tiegħi jixxbi jixxha ferm lil dak barokk u ta' Bach.

Bejn tħni u erbatax-il sena f'et-ġiġi, Mendelssohn ikkompona 13-il sinfonija ghall-kordi. Ta' hmistax-il sena umbagħad kiteb l-ewwel sinfonija għal-orkestra. Ta' 16-il sena, Mendelssohn ikkompona x-xogħol li mmarka l-maturità

mužikali tiegħi, Octet in Mi bemoll maggiore għall-kordi. Sena wara, fl-1826, Mendelssohn ikkompona wkoll l-*Overture A Midsummer Night's Dream*. Dawn iż-żejjewġ xogħlijiet huma l-aktar xogħlijiet magħrufin ta' Mendelssohn flimkien mal-*Wedding March* li nkiteb fl-1843. Ta' min jghid li mhux kollox ward u żahar. Fl-1827, Mendelssohn daqq għall-ewwel u l-unika darba tul ħajtu l-opra tiegħi: *Die Hochzeit des Camacho* (it-tiegħi ta' Camacho). Din l-opra kienet falliment, tant li ma regħax kiteb silta ohra ta' dan il-ġeneru. Kien f'dan iż-żejjewġ ukoll li Mendelssohn ikkompona xi mužika fuq lirika ta' Johann Wolfgang von

Socjetà Mužikali San Lawrenz

Belt Vittoriosa

Goethe. Dawn huma: *Calm Sea and Prosperous Voyage* u *Die erste Walpurgisnacht* (*The First Walpurgis Night*). Ta' min wiehed jghid li kien f'dan iż-żmien li Mendelssohn idderiega xogħol importanti hafna ta' Bach, *St Matthew Passion*. Kien appuntu Mendelssohn li reġa' qajjem l-importanza u hajra fin-nies biex tisma' lil Bach.

Għall-habta tal-1830, Mendelssohn kien attiv hafna fejn jidhol vjaġġar. In-nies laqgħitu tajjeb, tant li kien żmien importanti hafna fejn seta', xerred il-muzika tieghu mal-Ewropa kollha. Fost dawn ix-xogħlijiet mužikali tieghu li tferrxu f'dan iż-żmien, insibu is-sinfonija Taljana, is-sinfonija Skoċċiża, kif ukoll il-*Hebrides Overture*.

Mal-mewt ta' Zelter fl-1832, Mendelssohn kien fiduċjuż li jilhaq floku. Iżda ġara li flok Zelter kien lahaq Carl Friedrich Rungenhagen. Kien hemm żewġ raġunijiet ghaliex ma' hadhiex hu, kemm minhabba li kien għadu żgħir fl-età u bezgħu minn hafna mmodernizzar, kif ukoll ghaliex kellu dixxendenza Lhudja. Iżda kif jghid il-Malti, 'Alla jgħalaq bieb u jiftah mijja', u hekk ġara. Ghall-post kellu tnejn, ghaliex kien frekwentament maqsum bejn post fl-Ingilterra u iehor f'Dusseldorf. Fl-1833, huwa kien idderiega l-ewwel kuncert fil-pożizzjoni tieghu ta' direttur orkestrali gewwa Dusseldorf. L-ewwel xogħol mužikali kien l-oratorio ta' George Frideric Handel, *Israel in Egypt*. U bħalma ġara fil-każ ta' Bach, Mendelssohn kien ukoll qajjem interess f'Handel permezz ta' dan ix-xogħol. Wara dawn is-suċċessi, ipprova jqajjem kuxjenza ta' livell ghola fit-teatri lokali. Ipprova jagħmel dan bl-ghajjnuna ta' Karl Immermann fil-produzzjoni tal-opra *Don Giovanni* ta' Mozart. Dan iżda kellu konsegwenza kerha peress li kellhom jgħollu l-biljetti, xi haġa li ma niżlet xejn tajjeb man-nies. B'hekk spiċċa jirreżenja minn din il-pożizzjoni. Iżda kif ghedna, 'Alla jgħalaq bieb u jiftah mijja!', u hekk ġara... għal darb'ohra! Malli rriżjenja, mill-ewwel irċieva offerti importanti, fosthom, bhala direttur tal-*Munich Opera*, editur f'ġurnal mužikali prestiġjuż bl-isem ta' *Allgemeine musikalische Zeitung*, u bhala direttur tal-*Leipzig Gewandhaus Orchestra*. Huwa aċċetta l-offerta tal-ahhar fl-1835.

Fuq il-passi ta' Bach f'Leipzig, Mendelssohn iffoka kemm setgħa biex jippromovi il-muzika lokal kif ukoll kontemporanja. Kien hemm diversi stilel mužikali li kienu qegħdin jitkol lu l-ghajnejha. Fosthom kien hemm il-guvni Richard Wagner, li spiċċa b'idu f'idu wara li Mendelssohn tilef il-punti ta' sinfonija bikrija ta' Wagner. Darba, Robert Schumann (iltqajna mieghu fil-harġa Jannar/Fraru 2021), sab manuskrift tad-disa' sinfonija ta' Franz Schubert (li ukoll iltqajna mieghu fil-harġa Novembru/Diċembru 2018). Mendelssohn esegwixxa din is-sinfonija u rċieva applawsi kbar ghaliha. Xogħol importanti miktub u esegwit minn Mendelssohn huwa *Paulus*. Dan ix-xogħol kien dak li ssiġilla lil Mendelssohn bhala kompożiutur prominenti Ewropew.

Fl-1840, lahaq Friedrich Wilhelm IV bhala re tal-Prussia. Dan kellu ambizzjonijiet varji fejn tidhol mužika. Ovvjament, l-ġhażla waqet fuq Mendelssohn biex jagħmel dawn it-tibdiliet. Ghalkemm ma riedx jitlaq minn Leipzig, spiċċa xorta wahda jitlaq għas-servizz tar-re. Hawn hu kkompona

diversi xogħlijiet, fosthom, *Die Deutsche Liturgie*, *Antigone*, *Oedipus at Colonus*, u *Athalie*. L-offerti u l-wegħdiet li kien saru lilu qatt ma mmaterjalizzaw, u għaldaqstant, huwa talab li jinhal mill-kuntratt u jmur lura Leipzig minn Berlin. Mal-wasla tiegħu lura Leipzig fl-1843, Mendelssohn waqqaf skola kbira tal-mužika, il-Konservatorju ta' Leipzig. Illum il-ġurnata, din l-iskola għadha teżisti bl-isem ta' *Hochschule für Musik und Theater "Felix Mendelssohn Bartholdy"*. Mat-twaqqif tal-konservatorju, Mendelssohn kien ikkonvinċia lil Ignaz Moscheles u lil Robert Schumann biex jingħaqdu mieghu. Figuri prominenti ohra li nghaqdu fil-konservatorju kien Ferdinand David, Joseph Joachim, u Moritz Hauptmann.

Barra l-Prussia (Germanja), Mendelssohn halla impatt qawwi ukoll ġewwa l-Ingilterra. Hadem fuq diversi produzzjonijiet mal-kompożiutur Ingliż William Sterndale Bennett, fejn anke hadmu fuq produzzjonijiet flimkien ġewwa l-Ġermanja wkoll. Fl-1844, Mendelssohn idderiega xejn inqas minn hames kuncerti fix-xhur tas-sajf. Kellu diversi żjajjar għand ir-Reġina Vittoria u l-Prinċep Albert. L-oratorio Elijah ta' Mendelssohn kien indaqq għall-ewwel darba f'Awwissu tal-1846 quddiem ir-Reġina Victoria u l-Prinċep Albert.

Nota fuq il-hajja personali tieghu. Mendelssohn kien iżżewwiegħ lil Cecile Charlotte Sophie Jeanrenaud nhar it-28 ta' Marzu 1837. Din kienet it-tifla ta' qassis riformista Franciż. Flimkien kellhom hamest itfal, Carl, Marie, Paul, Lili, u Felix August. Felix August miet wara ffit snin minhabba marda kronaka. Carl lahaq professur tal-istorja u kien jgħallek ġewwa l-universitajiet ta' Heidelberg u Freiburg, iżda miet fi sptar psikjatriku fl-età ta' disa' u hamsin sena. Paul lahaq xjentist fil-kimika u kien minn ta' quddiem li mmanifattura il-kimika *aniline*. Marie żżewġet lil Victor Benecke u marret tħixx Londra, filwaqt li Lili żżewġet lil Adolf Wach, li kien professur tal-Ligi ġewwa l-Università ta' Leipzig. Jingħad ukoll li Mendelssohn kellu relazzjoni mas-sopran Jenny Lind. Ma' Lind, Mendelssohn hadem fuq diversi produzzjonijiet mužikali, iżda r-relazzjoni kienet tmur oltre minn hekk. Instabu ittri fejn juru imħabba passjonali bejn it-tnejn, tant li f'uhud minnhom jidher li Mendelssohn sahansitra kien jħedded li jagħmel suwiċidju jekk kemm-il darba ma thobbu lura. L-ittri jikxfu l-istedini għal relazzjoni extra matrimonjali bejn it-tnejn. Intant, is-sajf tal-1846, kien sajf impenjattiv wisq għal Mendelssohn. Kien sajf li kiddu hafna, u n-nuqqas ta' harsien għal saħħu wassal biex ikollu problemi ta' saħħa. Wara l-mewt ta' oħtu Fanny f'Mejju tal-1847, Mendelssohn spiċċa fi stress iktar qawwi. F'inqas minn sitt xhur wara, Mendelssohn miet fl-età ta' 38 sena fl-4 ta' Novembru tal-1847. Il-kawża tal-mewt kienet relatata ma' numru ta' aċċessjonijiet. Nannu Moses u oħtu Fanny jidher li ukoll mietu bl-istess mod. Il-funeral tieghu kien sar fil-Paulinerkirche gewwa Leipzig, u wara ndifin fil-Dreifaltigkeitsfriedhof f'Berlin. Moscheles (li kien il-persuna li lahaq direttur tal-konservatorju wara Mendelssohn) u Schumann kien tnejn minn dawk li refgħu t-tebut tieghu waqt il-funeral.

Minn din il-paġna, nixtieq minn qalbi nawgħuralkom l-Għid it-Tajjeb! J'allha l-ferħ tal-qawmien mill-mewt ta' Sidna Ģesù jwassal ukoll ghall-ferħ u l-kuntentizza fil-qalb tagħna.

Soċjetà Mužikali San Lawrenz
Belt Vittoriosa

Fehmiet u impressjonijiet tad-Devoti Lawrenzjani fil-Festa ta' Ottubru 2023 fl-okkażjoni tat-300 sena mill-Konsagrazzjoni tal-Parroċċa tagħna

minn Paul Micallef

Kif kont għamilt meta bhala banda flimkien mal-partitarji konna tlajna Ruma f'April tas-sena l-ohra, bi qbil mad-direzzjoni ta' din ir-rivista għal din il-harġa se nagħmel xi haġa simili. Dan ghaliex din id-darba staqsejt xi whud mid-devoti li kienu hawn preżenti fil-festi li għamilna f'Ottubru 2023 fl-okkażjoni tat-tliet mitt sena mill-konsagrazzjoni tal-parroċċa tagħna.

Kif forsi tafu bhala rappreżentanza barranija kien hemm delegazzjoni pjuttost kbira Taljana minn Amaseno u minn San Lorenzello kif ukoll minn Ruma. Kien preżenti wkoll rappreżentanti minn Valencia u delegazzjoni komposta minn tliet persuni minn Huesca, il-post fejn twieled il-patrun tagħna. Dawn iż-żewġ postijiet naturalment qegħdin Spanja.

Meta kien hawn, is-Sibt filghodu ingħatajt l-inkarigu minn Charles Callus sabiex nieħu hsieb ir-rappreżentanza Spanjola u hekk għamilt. Ghall-jumejn kelli ċ-ċans insir naf ahjar lil dawn in-nies specjalment fil-ħidma tagħhom biex ikabbru u jkattru l-kult Lawrenzjan madwar id-dinja.

Impressjonati b'dak li raw

Nibda biex nghid li d-delegazzjoni minn Huesca tħidix kemm hadu gost li l-palazz maestuż tagħna msemmi għal Belthom u tħidix kemm idandnu u hadu ritratti bl-isfond tal-isem li hemm fil-faċċata tal-palazz tagħna. Huma hadu interessa kbir fuq dak li raw u dwar l-istorja tas-Soċjetà tagħna u baqgu sinċerament immeraviljati bil-lussu tal-każin li għandna. (Din ir-reazzjoni kienet tixbah hafna meta ġew rappreżentanti tal-banda Taljana tal-festa ta' San Mauro xi snin ilu). Kif jidher minn kitbithom apprezzaw hafna il-laqha li tajnihom kif ukoll il-mod kif niċċelebraw il-festa

tagħna, minkejja li kif spjegajtilhom, il-propria festa, dik ta' Awwissu hija ferm u ferm kbar minn kull aspett fosthom fl-armar u fin-nar. Fost ohrajin spjegajtilhom li l-armar li qed jaraw għalkemm hu sabih ma għadux jintra ma iż-żebbu. It-tielet preferenza għax kien jintra fil-passat.

Il-Ġimħa waqt il-marċ ta' San Lawrenz jagħti d-dawl lill-ghomja waqqafthom quddiem id-dar tal-habib dilettant tieghi Noel Castillo minhabba li fost l-armar tal-faċċata kellu pavaljun bl-arma ta' Huesca u għal darb'ohra harqu mobile bir-ritratti ta' dik l-arma.

Interessanti nikteb li bhala apprezzament ghall-merħba u l-attenzjoni personali li tajjhom ir-rappreżentant minn Huesca, Javier Lorenzo għamilni membru tal-ġhaqda tagħhom. Din kienet haġa li jien tassew apprezzajt u li ngħożż hafna.

Disponibbiltà ta' għajjnuna

Fatt iehor li xtaqt ninkludi kemm kienu impressjonati bid-disponibbiltà tan-nies tal-Birgu biex jghinu. Dan ghaliex wieħed minnhom kellu problema f'saqajh u billi Rafael, ir-rappreżentant minn Valenzja hu tabib beda jara biex idewwih. Issa minhabba li kien tard bilejล u l-ispiżeriji kienu magħluqin kellu problema biex isib stikk u faxex biex idewwih però jien malajr staqsejt xi nies mill-Birgu biex jipprovdī dawn l-oġġetti u f'kemm ili nghidlek id-dottore kellu dak li kien jeħtieg sabiex jagħmel l-intervent li kien succès.

Instant tħabthom sabiex jibaghuli l-fehmiet u l-impressjonijiet tagħhom fuq din l-esperjenza. U dan hu dak li kitbuli:

Minn Huesca...

B'ferh kbir, l-ewwel u qabel kolloks nixtieq irrodd hajr lill-habib tieghi Pawlu ghall-istidina li tani sabiex insellem lill-Vittoriosani kollha ghall-mod grandjuż kif icċelebraw it-tielet centinarju tal-konsagrazzjoni tal-Knisja Kolleġġjata tal-Birgu.

Imma għalija hu impossibbli li niddeskrivi is-sensazzjoni li jien hassejt f'qalbi quddiem ix-xbiha ta' San Lawrenz. Ferħ, emozzjoni imma wkoll impatt kbir li nara b'għajnejja stess id-devvozzjoni lejn il-qaddis kbir tagħna li hu wkoll l-iben tal-istess lokalitā tagħna, Huesca li ahna tant kburin biha.

Socjetà Mužikali San Lawrenz

Belt Vittoriosa

Mhux possibbli ghalija li nesprimi ruhi fi kliem xi jfisser li jkollu dan l-unur li nipparteċipa fl-aktivitajiet kollha, il-purċijsjoni, iċ-ċerimona Pontifikali solenni, ir-riċeviment tas-Sindku u ż-żjara fil-Palazz Huesca fost ohrajn. Mhux faċċi naqṣam dis-sensazzjoni kbira li hi mifruxa mad-dinja kollha u li intom il-Maltin tal-Birgu thaddnu b'fidi speċjali. Kull post fid-dinja jiċċelebra u qjim lil San Lawrenz b'ċerta intensità imma bir-rispett kollu lejhom inkluż l-istess Huesca, għalija, il-mod kif tiċċelebraw il-festa fil-Birgu huwa l-iktar importanti fl-Ewropa u flimkien ma' Tarapaca fċi-Ċilì intom l-ahjar fid-dinja.

Meta niftakar fil-ġmiel tal-Birgu, il-merħba kbira li nghatajna mill-Vittoriosani u l-influenza li la tmut u lanqas tħassar li l-patrun tagħna ihall fuqna, iġġegħelni inwieghed li rrid nirritorna. U għal darb'ohra grazzi u Viva San Lawrenz'.

Javier Lorenzo Monsón Sos
President Assoċjazzjoni "Huesca, cuna de San Lorenzo"

Minn Valenzja...

B'ferh kbir id-delegazzjoni tal-Assoċjazzjoni minn Valenzja li hija anki rikonoxxuta mill-UNESCO attendiet ghall-gheluq taċ-ċelebrazzjonijiet li jfakkru it-300 sena mill-konsagrazzjoni tal-Kolleġġjata ddedikata lil San Lawrenz, liema festi damu sena shiha. Ahna qsamna din l-esperjenza ma' membri ohra li ġew minn delegazzjonijiet ta' assoċjazzjonijiet Lawrenzjani kemm mill-Italja kif ukoll minn Spanja li kollha ingħataw merħba mill-isbah mill-awtoritajiet tal-lokal.

Ahna grati lejn l-arċipriet, il-Wisq Rev. Karmenu Busutti ghall-ospitalità u għal mod privileġġjat kif hadna sehem fiċ-ċelebrazzjonijiet solenni ad unur San Lawrenz. Is-sena l-ohra, l-assocjazzjoni tal-hbieb ta' Malta rregalat replika tal-kalċi imqaddes tal-ahhar čena li l-originali tiegħu hu miżiżum fil-katidral ta' Valenzja. Ahna nsejħulu bhala l-kalċi ta' San Lawrenz ghax hu kien li qabel ma' nghata l-martirju kien bagħtu Spanja biex ikun iktar sigur. Dan il-gest kompli jsahħħah ir-relazzjoni solida li hemm bejn Valenzja u Malta. F'din l-okkażjoni kellna s-sodisfazzjoni speċjali li nassistu ghall-quddiesa Pontifikali fejn l-Ewkaristija għet-ċċelebrata propju b'dan il-kalċi tal-patrun tagħna. Wara pparteċipajna fil-proċessjoni bl-istatwa ta' San Lawrenz madwar it-torċi tal-Birgu.

Il-bahar Meditarran li jgħaqqa dha, għandu jkun Meditarran ta' xtajta wahda, kif propju huwa l-motto tal-ghaqda tagħna, u x-xewqa li l-popli u l-kulturi ta' dawn il-pajjiżi jingħa qdha bhal ahwa. Huwa l-ghan tagħna li nahdmu li jkollna hajja ahjar billi nheġġu l-ospitalità, l-armonija u l-paċi. Dan hu l-messaġġ li għaddejna lill-President tar-Repubblika, Dr.

#ilbandatalbirgu

George Vella, li kien tant gentili li laqaghna għandu waqt iċ-ċelebrazzjoni tal-Multaqa, festa tal-kulturi li ahna ridna norganizzaw hawn fil-qalba tal-Mediterran u li kull sena l-ghaqda tagħna torganizza favur il-ko-eżistenza u l-kultura tal-paċi. F'dan is-sens l-istess Malta li hi stess kienet vittma tal-għwexer fl-istorja twila tagħha, u li llum qed turi lid-dinja l-impenn tagħha għall-paċi u għan-non vjolenza. Hekk Malta tkun hi li tixpruna l-holqien ta' żona ta' sliem fil-Mediterran.

F'dan il-kuntest għalhekk nikkunsidraw li l-kalċi ta' San Lawrenz, bhala ġojjell ta' valur straordinarju, li jmur lil hinn mid-dimensjoni reliġjuża, huwa wkoll simboli ta' għaqda bejn it-tliet reliġjonijiet li nsibu fil-Mediterran, il-Ġudaiżmu, il-Kristjanizmu u r-religjon Musulmana. Dan għaliex l-istess kalċi huwa opra tal-arti, xogħol ta' artiġġjanat Możarabiku artistiku tal-11-il seklu. Hekk hu għandu fi elementi tat-tliet kulturi li oriġinaw minn Abraham. U għalhekk dan il-kalċi għandu jitqies bhala s-simboli ġdid tal-koeżistenza u l-kultura tal-paċi. Fil-fatt ahna f'Valenzja kull sena norganizzaw cerimona inter-reliġjuża bit-tema principali tkun il-paċi.

Issa li baqa' hu li nittamaw li dawn ir-rabtiet bejn Valenzja u Malta jibqgħu hajjin anzi jissahhu. Għalhekk nistennewkom b'idejna miftuha meta s-sena li ġejja fis-sena 2025 ahna se niċċelebraw it-tielet ġublew tal-kalċi mbierek ta' San Lawrenz hekk kif fis-sena 2015 kien iddiċċi mis-Santa Sede meta kien sar pellegrinaġġ internazzjonali.

Rafael Monzó
**President tal-Assoċjazzjoni Mediterranja għal-UNESCO
Valenzja, Spanja**

Minn Ruma...

Fit-22 ta' Ottubru 2023 konna mistiedna għaċ-ċelebrazzjonijiet tal-300 sena mit-twelid tal-Kolleġġjata ta' San Lawrenz tal-Birgu. Kienet manifestazzjoni maestuża kemm mil-lat reliġjuż u kemm ukoll mil-lat lajk. Ahna tal-kumitat ta' San Lawrenz, djaknu u martri fid-dinja, konna verament ferhan bl-invít għal dan u l-avveniment li saħħħa iktar il-ġemella li hemm bejn Ruma u l-Birgu. Irrodd hajr lil kulħadd ghall-merħba u għad-devozzjoni għall-patrun tagħna. Ninsab cert li se jkun iktar l-opportunitajiet simili. Nibagħtu t-tislijiet tagħna.

Fabio D'Ortona
**Rappreżentant tal-Kumitat ta' San Lawrenz Djaknu u
Martri fid-dinja**
Bazilika ta' San Lorenzo fuori le mura
Dioċesi ta' Ruma, Italja

Minn Amaseno...

Ferħ kbir li nhossuna magħqudin f'isem San Lawrenz

Kienu ġranet mimlija b'emozzjonijiet qawwija, ta' hbiberija,

Marzu 2024 Hargħa Nru. 136 13

Socjetà Mužikali San Lawrenz

Belt Vittoriosa

dak li esperjenzajna fil-Birgu biex iċ-ċelebrajna l-festa ta' San Lawrenz. Bhala komunità minn Amaseno, kustodji tar-relikwija prezjuža tad-demm tal-martri tagħna, inghaqadna fil-ferh tal-hbieb tagħna il-Maltin li fil-granet tal-20 u t-22 ta' Ottubru temmew iċ-ċelebrazzjonijiet tal-ġublew tal-konsagrazzjoni tal-knisja ta' San Lawrenz. Delegazzjoni mdaqqsa ta' bejn wieħed u iehor erbghin persuna mmexxija mis-sindku Ernesto Gerardi kif ukoll mill-kappillan Dun Italo Cardarilli nghanat merħba mill-isbah mill-komunità lokali li wriet biċ-ċar il-ferh ghall-preżenza tagħna.

Ahna pparteċipajna attivament fil-festa, kemm fil-mumenti ta' talb, kif ukoll fil-purċiżjonijiet ad unur il-qaddis Levita. Kellna ċ-ċans naraw il-ġmiel artistiku kif ukoll naturali ta' Malta u hassejna li konna naghmlu parti hajja minn din ir-realtà sabiħa.

Kien verament bosta l-mumenti li għaqduna b'mod iktar b'sahħtu mal-Birgu u hekk inkomplu rroddu hajr lil Alla u lill-qaddis martri Lorenzu li ppermettew dan kollu. Il-laqgħat li kellna mar-rappreżtantanti ta' għaqdiet fi hdan il-komunità Lawrenzjana tawni ċ-ċans naraw b'għajnejna kif din il-fraternità internazzjonali dejjem qed tikber u tissahħħah. Ir-rabta li hemm bejn Amaseno u l-Birgu, il-Belt Rebbieha, issa saret iktar solida minhabba żewġ raġunijiet. Dawn huma l-ewwel l-ghotja tal-kanonikat ‘ad honorem’ mogħtija mill-Kolleġġjata ta’ San Lawrenz lill-Parroċċa ta’ Amaseno waqt ċelebrazzjoni kommoventi li fiha hadu sehem il-fidili kemm ta’ Amaseno kif ukoll dawk lokali fil-preżenza ta’ kommunitajiet oħra. Imbagħad kien hemm il-patt ta’ hbiberija li fil-futur se jevolvi f’ġemellaġġ bejn iż-żewġ iblet siġġillat mis-sindki tal-Birgu u ta’ Amaseno. Il-komunità kemm dik reliġjuža u kemm dik ċivili, magħquda taht l-isem ta’ Lorenzu, impenjaw ruhhom li mhux biss jippromovu dan il-kult b'inizjattivi iktar specifiċi iż-żda fuq kolloxi iharsu lejn dawk li l-iktar għandhom bżonn biex tinbena ċiviltà msejsa fuq ir-rispett u fuq is-solidarjetà għal min hu l-aktar vunerabbli.

**Dun Italo Cardarilli
Kappillan ta’ Amaseno**

U fl-ahħar iż-żda mhux l-inqas...Minn Malta.

Mill-ewwel laqgħa tal-kumitat tal-festi centinarji ntweriet ix-xewqa li l-qofol ta’ dawn il-festi speċjali, li saru bejn l-20 u t-22 ta’ Ottubru 2023, jingħataw xejra internazzjonali. Il-kumitat afda lili, bhala rappreżtant tal-assocjazzjoni internazzjonali ‘Le Città di San Lorenzo’ biex nikkordina. Hekk din ix-xewqa ssir realtā.

Minn naħa tiegħi, jien immedjatamente sejjah laqgħa tal-assocjazzjoni biex informajthom b'dan u biex nghaddilhom din l-istedina. Mill-ewwel deher fiċ-ċar li kien hemm

interess qawwi. Fil-fatt ipparteċipaw mal-mitt ruħ, li gew minn diversi partijiet tal-Italja bħal Ruma, Amaseno, San Lorenzello u Castel Fiorentino u anki minn Huesca u Valencia, ġewwa Spanja.

Ma kinitx biċċa xogħol faċli, speċjalment biex nakkmodawhom f'postijiet fil-Birgu, jew viċin beltna. Però, anki bl-ghajnuna ta’ xi individwi ohra, irnexxiela. Ma nistax nghid li kienet ward u żahar, imma wara l-kummenti li smajt, deher biċ-ċar li dawn il-hbieb tagħna hadu pjaċir jaraw kif niċċelebrav festa ġewwa Malta. Ahna għandna l-fortuna, jew l-isfortuna, li niċċelebrav il-festa tal-Patrun tagħna San Lawrenz, dejjem fl-10 t'Awwissu u dan ma jippermettix li ahna jkollna l-esperjenza li nattendu ghall-festi ta’ postijiet ohra. Għalhekk din kienet okkażjoni biex neltaqgħu ma’ shabna minn postijiet fejn hemm ukoll il-kult ta’ San Lawrenz, u niċċelebrav flimkien.

Bhalma tafu, kull 25 ta’ April, neltaqgħu fuq il-qabar ta’ San Lawrenz, ġewwa Ruma. Din kienet l-ewwel darba li ltqajna, ġewwa pajiż iehor, minbarra f’din l-okkażjoni partikolari. Dan kien żgur ta’ unur ghall-Parroċċa tagħna.

**Charles Callus
Rappreżtant Malti
Città di San Lorenzo**

Għeluq

Dan kollu qed jikkonferma li bil-hidma ta’ persuni bħal Charles Callus, Fabio D’Ortona u ohrajn dan il-kult Lawrenzjan dejjem qed jiehu dimensjoni iktar globali u j’alla jinholqu iktar opportunitajiet għal skambji simili. U l-ahħar osservazzjoni. Minkejja li ahna l-iżgħar lokalitā fl-iżgħar pajjiż fost il-kommunitajiet Lawrenzjani madwar id-dinja, nikkwota dan iċ-ċertifikat mogħti mir-rappreżtant ta’ Huesca, Javier Lorenzo: “Għali ja il-mod kif tiċċelebrav il-festa fil-Birgu huwa l-iktar importanti fl-Ewropa u flimkien ma’ Tarapaca fiċ-Ċili intom l-ahjar fid-dinja.”

Bi frazi qawwija u assertiva bħal din, kull kumment iehor hu żejjed ghalkemm ma stajtx ma nikkwotax taqbila li sikwit tingħad fil-festa tagħna.

‘Minn kullimkien jiġu in-nies,
Biex jaraw lil din il-festa,
Tal-patrun tal-qaddisin,

U verament hekk hu!

VASSALLO MARBLE AND GRANITE
 'ARZELLA', TRIQ L-1 TA' JANNAR 1626, HAL GHAXAQ
 M: 7920 4366 / 9949 2601 WWW.VASSALLOMARBLE.COM

MIFSUD GARAGE LTD.

IRONMONGERY

Għal dak kollu li wieħed ikollu bżonn għad-dar
 56, LA VALLETTE STREET, VITTORIOSA
 Tel: 2180 7535

HANSA
 WINES & SPIRITS

MALTA'S LARGEST SELECTION OF
wines & spirits
hansa.com.mt order now

OUTSTANDING VALUE • WIDE SELECTION • EXCEPTIONAL SERVICE

OPENING HOURS Monday to Saturday 9 a.m to 7 p.m	Hansa Wines & Spirits Ltd. 29, Barnaba Street, Bugibba SPB1312 Malta	T: +356 2158 1111 E: info@hansa.com.mt	f HansaMalta g hansa_malta
--	---	--	-------------------------------

BOV PERSONAL LOANS
THE CHOICE IS ALWAYS YOURS

All loans are subject to normal bank lending criteria and final approval from the Bank. The term of the loan must not go beyond retirement age.

More information is available from www.bov.com or contact **2131 2020**.

Issued by Bank of Valletta p.l.c., 58, Triq San Ĵakarja, Il-Belt Valletta VLT 1130
 Bank of Valletta p.l.c. is a public limited company regulated by the MFSA and is licensed to carry out the business of banking in terms of the Banking Act (Cap. 371 of the Laws of Malta).

MUŽIKA *Sagrau Funebri*

PROGRAMM MILL-BANDA VITTORIOSANA SAN LAWRENZ
TAHT ID-DIREZZJONI TA' MRO. JONATHAN ABELA

IL-ĞIMGħA | KNISJA MATRICI, KONVENTWALI U KOLLEĞġJATA
15 TA' TA` SAN LAWRENZ, BELT VITTORIOSA
MARZU | **19.00**

SOCJETÀ MUŽIKALI SAN LAWRENZ
BELT VITTORIOSA
A.D. 1883